

VOL VIURE EN
#CATALUNYALLIBERTAT

Propaganda d'estat

MEMÒRIA • La periodista Ester Boquera publica 'Aixafem el feixisme', una minuciosa investigació sobre el Comissariat de Propaganda de la Generalitat durant la Guerra Civil **SINGULARITAT** • Catalunya emprava tècniques comunicatives pròpies, diferenciades de les del franquisme i el govern de la República, gràcies a la influència del potent sector publicitari dels anys 30

Emili Bella
BARCELONA

Catalunya va tenir durant la Guerra Civil un estil propagandístic propi diferenciat del franquista, tutelat per l'autoritat militar, i del que utilitzava el govern de la República espanyola, molt marcat per les directrius del Partit Comunista. La visió estratègica de Jaume Miravittles, foguejat en la preparació de l'Olimpíada Popular i com a secretari general del Comitè Central de Milícies Antifeixistes, va portar a la creació, sota l'ègida del president Lluís Companys i amb la vènia de l'aleshores conseller primer i de Finances, Josep Tarradellas, del Comissariat de Propaganda, una autèntica estructura d'estat creada la tardor del 1936. Amb la investigació *Aixafem el feixisme* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat), basada en la seva tesi premiada per l'Institut d'Estudis Catalans, la periodista i doctora en comunicació Ester Boquera (Martorell, 1978) omple un buit documental sobre aquest organisme sense precedents a l'Estat, que es va singularitzar pel fet de beure de l'efervescència del sector publicitari català i va utilitzar tècniques pròpies de l'àmbit comercial. Es pot dir que els seus professionals van passar de promocionar licors i mitges a posar-se al servei de la propaganda de guerra.

“Un dels factors diferenciadors era que Catalunya era la capital de la publicitat dels anys 30. És a Catalunya on som pioners a publicar el primer llibre de publicitat que hi ha al món, de Pere Prat Gaballí, del 1917”, recorda Boquera, que ha escodrinyat durant anys arxius d'aquí i d'arreu del món (París, Washington, Nova York...) per teixir un fil conductor que reconstrueix i contextualitza la vasta producció del comissariat i identifica 350 persones que hi van participar. “Hi treballen els millors intel·lectuals que estan disponibles a la reguarda. És un dels valors de la propaganda de la Generalitat *versus* la franquista: aquí qui desenvolupa la propaganda són professionals de la comunicació, escriptors i intel·lectuals, no el poder militar”, observa la periodista.

No sempre, però en general, la tasca del comissariat, segons Boquera, en contrast amb el govern de la República, defugia l'anomenada propaganda d'atrocitats: “De cara enfora, el comissariat dona valor



La periodista Ester Boquera, a l'antiga seu del comissariat, a la Diagonal ■ JUANMA RAMOS

al poble català i ofereix la imatge d'un país treballador i pacífic. Aquest to de la propaganda de la Generalitat entrava en contradicció formal amb la del govern de la República, que sobretot destacava les desgràcies, les destrosses de l'aviació feixista, nens morts...”

La periodista retrata Miravittles, de qui l'escriptor André Malraux deia que era “el somriure de la República”, com una persona amb funcions més enllà de les que correspondria a un comissari o a un director general de comunicació. S'escriu, per exemple, amb el president del Consell de Ministres, Juan Negrín, amb familiaritat. Però al marge de Miravittles, pal de paller del comissariat, Boquera reivindica la figura de Pere Català Pic, autor del cèlebre cartell *Aixafem el feixisme*, que mostra una espartdenya que trepitja una esvàstica del revés. “N'és un dels homes forts, un dels

importadors de la innovació i les tècniques publicitàries a la propaganda de la Generalitat”, destaca Boquera.

El llibre relata la gènesi del seu fotomuntatge icònic i aporta un possible perquè de l'esvàstica invertida. És potser l'obra més reconeguda del comissariat, juntament amb l'estatueta *El més petit de tots*, tot un fenomen de marxandatge a l'època, que, segons revela Boquera, es podia comprar amb la bandera del País Basc. La figureta exemplifica com el règim franquista estava plenament al corrent de la propaganda de la Generalitat, fins al punt que intentava emular-la. La dictadura va versionar la figureta amb simbologia feixista i va replicar amb els seus eslògans postals que el comissariat enviava a l'estranger per mostrar la destrucció provocada per l'aviació feixista.

Boquera també rescata la dada

inèdita que un dels publicitaris més destacats de l'Estat, Rafael Bori, va ser el cap tècnic de publicitat del comissariat. Bori va ser detingut el 1938 pel Servei d'Investigació Militar (SIM) i va morir a la txeca de Sant Elies de Barcelona. El llibre conté dades noves, amb testimonis en primera persona, com el d'una de les telefonistes del comissariat, a més de material propagandístic poc conegut editat per la Generalitat republicana.

Pel fet de ser un comissariat i no una conselleria, l'organisme sobreviu a les crisis de govern continuades fins a l'arribada dels sollevats. Si bé té una composició transversal, liderat per Miravittles, d'ERC, amb delegats de les forces que també formen el govern de la Generalitat (el PSUC-UGT, la CNT i el POUM), el comissariat no està exempt de pugnes per controlar-lo, sobretot per part del PSUC, que caricaturitza Miravittles via *L'Esquella de la Torratxa*.

Fake news, fact checking... Avui està de moda dir-ho en anglès, però una de les funcions que desenvolupava el comissariat era la de desmentir rumors i combatre la maledicència. “Des de Madrid acusaven Catalunya de desinhibir-se de la guerra. Corria la brama que no hi participava i el comissariat va engagar tot un argumentari, esgrimint el nombre de combatents catalans al front i la participació en les indústries de guerra amb fabricació d'armes”, explica Boquera. En el marc d'una campanya de descàndit, alguns mitjans de dretes asseguraven que el president Companys havia fugit del país. Per contrarestar el rum-rum que Catalunya no se solidaritzava amb Madrid, Companys va pronunciar des de la Monumental de Barcelona el conegut discurs “*Madrileños, ¡Cataluña os ama!*” Després dels Fets de Maig del 1937 es van agreujar aquestes acusacions “com una manera del govern de la República d'anar retallant competències”. El comissariat va organitzar aleshores una visita del president al front de Madrid.

Per il·lustrar la importància de la propaganda, Boquera, que treballa en l'àmbit de la comunicació institucional i és professora associada a la Universitat Ramon Llull, denuncia que quan encara avui es parla del bàndol *nacional* “és una victòria de la propaganda franquista”: “Com t'anomenes tu mateix és l'essència de la propaganda. Alçament o rebel·lió militar?” ■

350

persones ha identificat Boquera com a treballadors del Comissariat de Propaganda de la Generalitat, que va operar entre l'octubre del 1936 i el final de la Guerra Civil.

HERMES COMUNICACIONS SA

President Editor: Joan Vall Clara. Vicepresidents: Emili Gispert i Toni Muñoz.
Administració: Carme Bosch. Comercial: Eva Negre, Maria Àngels Taulats i Eduard Villacé.
Recursos Humans: Miquel Fuentes. Serveis: Lluís Cama. Webs i Sistemes: Josep Madrenas.

Director: Joan Vall Clara. Direcció: Toni Brosa, Susanna Oliveira, Toni Romero, Xevi Sala, Anna Serrano i Lluís Simon (Opinió i Sèries), Irene Casellas, Sara Muñoz, Carles Sabaté (Grans Formats); David Brugé (Nacional), Dolors Bellés (Europa-Món), Xevi Castelló (Cultura), Anna Puig (Comarques Gironines). Caps d'àrea: Francesc Espiga (Nacional), Anna Balcells (Europa-Món), Guillem Vidal (Cultura i Espectacles) i Núria Astorch (Comarques Gironines) Caps de secció: Teresa Márquez (Nacional), Raül Garcia (Europa-Món), Maria Palau (Cultura), Ure Comas (Comarques Gironines), Montse Martínez (Apunts), Marcela Topor (Catalonia Today), Jordi Taulats, Aureli Rodríguez i Ramon Buch (Disseny), Manel Lladó (Fotografia) i Quim Puigvert (Llengua). Corresponsal a Madrid: David Portabella.



A la tres. Francesc Espiga / fespiga@elpuntavui.cat @pakoespiga

La coartada ideològica

Ahores d'ara, un ben bé ja no sap en quin punt estem d'aquest serial en què s'ha convertit això de la llei del "només sí és sí". No cal, però, ser gaire perspicaç per intuir com es desfarà el nus que, ara mateix, tenalla els equilibris entre el PSOE i Podem. La solució més sensata, ponderada i previsible és que s'acabi fent una esmena tècnica de la norma per taponar l'esclatxa que tanta polseguera ha aixecat i que, després de centenars de revisions de condemnes a la baixa, ja s'entreveu com a inevitable. No hi ha més marge i, de fet, la pregunta a fer-se és com l'executiu estatal haurà trigat tant temps a reaccionar i no aplicar, abans, un cataplasma que hauria estalviat polèmiques, anades i vingudes i, en resum, disgustos als mateixos promotors polítics de la iniciativa. L'orgull, mal calibrat, acostuma a ser un company de viatge tòxic. I aquí és on convé aturar-se. A un

“Estigmatitzar certa crítica a la llei del “només sí és sí” és, en el fons, un regal per a les tesis més reaccionàries

no deixa de sorprendre-li la nul·la capacitat de cintura dels polítics, en particular, i de tots els que toquen poder, en general, per admetre que, senzillament, de tant en tant s'equivoquen, una cosa que la resta de mortals fan desenes de cops al dia. I reconèixer-ho no

només t'humanitza, sinó que, també, acostuma a ser una tàctica molt recomanable per deixar amb el peu canviat aquells que sistemàticament et volen ficar el dit a l'ull. Perquè els desarma. Però el soroll al voltant de la llei del “només sí és sí” ha demostrat quelcom més, com ara que tot s'hi val per esmor-teir la crítica, disparant si cal per elevació per espolsar-se responsabilitats. I, d'aquesta manera, hem vist, o sentit, que si qüestionés el redactat maldestre d'un punt concret d'aquest text –no la llei en si o el seu propòsit polític, com-te–, el que fas és atacar el conjunt del feminisme, en idèntica proporció que ho fas si preguntes segons què en veu alta a una alcaldessa. La ideologia, en definitiva, com a coartada per tapar el que abans anomenàvem graponeria. El mal que aquesta actitud infligeix a totes les causes nobles, ha estat un regal que no agrairan mai prou els reaccionaris de guàrdia.

El lector escriu

Les cartes adreçades a la Bústia han de portar les dades personals dels seus autors: nom, cognoms, adreça, número de telèfon i número de carnet d'identitat o passaport. Així mateix, cal que no superin els mil caràcters d'extensió. El Punt Avui es reserva el dret de publicar-les i escurçar-les. No es publicaran cartes signades amb pseudònim o amb inicials. Els textos s'han d'adreçar a bustia-catalunya@elpuntavui.cat

A favor o en contra dels patinets elèctrics?

Actualment s'ha posat en vigor la normativa que prohibeix els patinets elèctrics dins dels transports públics. Això ha afectat la majoria d'adolescents i persones adultes que l'utilitzen per traslladar-se del treball a casa, i a l'inrevés. És cert que els adolescents el podem seguir utilitzant pels carrers i no fa falta que ens en desfem. En canvi, per a totes aquestes persones per a les quals és un objecte imprescindible per al seu dia a dia, ara ja no ho podrà ser a causa d'aquesta nova normativa. La majoria de gent pensa que la norma s'ha posat en vigor perquè molta gent en feia un mal ús, però en veritat el problema no és portar-los dins els vagons de tren ni a autobusos (encara que ocupen molt d'espai), sinó la manera en la qual poden causar accidents, és a dir, aquesta normativa s'ha aprovat perquè hi ha hagut molts casos de patinets que han explotat dins dels trens i fins i tot a les cases, i han provocat que molta gent sofrís algun accident. No seria millor canviar el material amb el qual es fan els patinets, millorar les condicions de les bateries i evitar les “explosions”, en comptes de prohibir que la gran majoria de persones ja no puguin anar amb més facilitat al treball o a l'escola i hagin de pagar tiquets de tren o bus que no els surten a compte?

PAULA RODRÍGUEZ SANTIAGO
Viladecans (Baix Llobregat)

Salut mental

El concepte de salut mental ha de ser un dels més vistos durant els darrers anys. Ho llegim, escoltem i debatim sobre això però no sabem què comporta. La salut mental afecta la nostra manera de pensar, sentir i actuar. Determina la nostra interacció amb la vida, és a dir, com gestionem les situacions, com ens relacionem amb les altres persones... L'única via per assolir el benestar és trobar un equilibri entre els aspectes físics i emocionals que travessem cada dia de les nostres vides. La salut mental és una cosa que cal anar construint activament. És important donar espai a l'expressió de les nostres emocions i fer que els altres ens expressin allò que els dol, els emociona o els angouxa. És molt necessari aturar-nos i poder apreciar que la salut mental és poder demanar ajuda sense sentir estigmes, és tenir espais que ens allotgin i no que ens exclouin, és treballar qui som i allunyar-nos del que ens limita. I, sobretot, la salut mental és admirar la gran diversitat que ens representa.

PATRICIA YÁÑEZ PÉREZ
Viladecans (Baix Llobregat)

Les cares de la notícia



DIRECTOR DE LA BARCELONA WINE WEEK

Javier Pagés

El vi com a referent

Més de 800 cellers participants en la tercera edició de la Barcelona Wine Week mostren la fortalesa d'un saló que amb només tres anys de vida s'ha consolidat com a referent a tot l'Estat. Adreçat als professionals del sector, en destaca la representació catalana com a principal zona exportadora.



SECRETÀRIA GENERAL DEL PP

Cuca Gamarra

La cançó de l'enfadós

Les mentides convertides en proclames per complaure l'electorat funcionen com un rellotge suís. La secretària general del PP ha tornat a recórrer a tòpics falsos per denunciar la “persecució” del castellà a Catalunya i la “vulneració dels drets lingüístics” dels castellanoparlants.



PERIODISTA

Ester Boquera

Propaganda cabdal

Aixafem el feixisme mostra com va funcionar a Catalunya el Comissariat de Propaganda de la Generalitat durant la Guerra Civil. El país, segons destaca l'autora del llibre, va saber aprofitar al màxim el potencial que li suposava ser la capital de la publicitat dels anys trenta.

De reüll

Massa informacions cantelludes aquestes últimes setmanes que costen de pair plegades. La banca, rescatada fa pocs anys amb diners públics, s'apunta uns guanys obscurs l'any 2022 i mostra recances (i probablement recursos administratius) a un impost sobre el seu marge principal; el mateix amb les grans companyies energètiques. Alhora, l'atur repunta al gener perquè s'han acabat les vaques grassonetes de la temporada nadalenca. Metges i mestres, que han de tenir cura de nosaltres i dels nostres fills, surten al carrer i n'expliquen de l'alçada d'un campanar quan parlen d'horaris i salaris. La inflació, la subjacent, la que fa més mal, con-



Marga Moreno

Assaig de demagògia

tinua disparada i anar a mercat i triar menjar assequible és un camp de mines si es vol arribar a final de mes. Mentrestant, s'accelera el nombre de dones assassinades per masclistes i un jove que viu al carrer ha de tornar al portal on dorm després de sotmetre's a la tongada de quimioteràpia que li cal per tractar el càncer que pateix. Sense oblidar que ja n'han mort, de persones sense llar, aquests dies de fred extrem a Catalunya: sis en un mes. Direu que tot plegat és demagògia, però queda clar que alguna cosa no estem fent bé. O moltes. Però bé, consolem-nos: tindrem asfalt, casinos i majorets, com va dir aquell col·laborador que van fer fora de la televisió.